

מחשבות לימי פוסט-פורים

ר' אלחנן ניר

רגעי הפסגה של פורים. לפעמים זוכים להארות של "עד-דלא-ידע". אבל בימים של אחרי לפעמים עולה השאלה האם זה היה אמתי, האם אכן ניתן ליצור מתוך שמחה ומלאות או שהללו לעולם יתפסו כמזויפות, כחיצוניות, כמוגזמות?

לכאורה, ובעקבות הרומנטיקה, האדם אֶמון על תודעת 'ייסורי' ורתר הצעיר' של גתה; על התודעה כי היצירה באה מתוך כאב, מתוך ייסורים ממשיים, מתוך שריטות שאין מהם רפואה. מהפצע. גם סודות התורה באים מאותו מקום וכבר למדנו בשם המגיד ממזריטש: "לעניין הכלל הגדול בשם הרב המגיד ז"ל במרה שחורה הטבעיות, שהוא כלי הכנה לעונג האמיתי במסירות נפש באחד וכו' ולקבלת כל רצון" (האדמו"ר האמצעי, נר מצוה ותורה אור: שער הייחוד, ניו יורק: קה"ת, תשנ"ה, עמ' קיד).

אלא שיש מקום שבו אני רוצה להתבגר מהתודעה הזו, להאמין שלמרות הממשות הנעוצה בעצם היות הייסורים הכאב, הרי שגם באהבה ובחסד מצוי ומסתתר רכיב זה. כלומר, אני מבקש לנוע כבר מאותה מרה שחורה אל אותה "עונג אמיתי". אני מהרהר על דברי איוב שאמר כי "מַגְלָה עֲמָקוֹת מִן חֹשֶׁךְ" (איוב יב, כב) ולגלות כי העמוקות מתגלות אמנם מתוך החושך, אך בעומקו של חושך זה נחבא לו גם איזה אור; אור של אֶמון שאפשר ליצור ולאהוב. אֶמון של למרות הכל. בהקשר זה קרובים אלי דברים מפתיעים שכתב פינחס שדה. אדם שהיה מלא ייסורים, הן בצעירותו והן בזקנותו בה גילה כי אכן בבסיס האמנות רוחשת איזו שמחה קמאית ומסתורית:

"יצירות האמנות, הציור, השירה, המחשבה, נוצרות מתוך שמחה, לא מתוך כאב, לא מתוך מרירות, זעם... לא הדכדוך, הצער והזעם, על אף היותם אמתיים וממשיים, לא הם, לדעתי, מהווים את הקרקע שממנה צומחת היצירה, אלא איזו שמחה מהותית, קמאית, מסתורית, אולי אף נסתרת כשלעצמה. וכוונתי לומר כי אף אם נוצרת היצירה, אם נכתב השיר, במצב כשהוא לעצמו מצב של כאב, בשעה של שברון לב קשה – ולא בלי ידיעה רושם אני כאן מלים אלה – הנה, במעמקה של שעה זו, לא נראית ולא מודעת, גנוזה אותה שמחה" (פנחס שדה, סיפורי הבעש"ט, ירושלים: שוקן, תשמ"ז, עמ' 214-215).

בבסיס היצירה, כותב שדה מנפשו ומכאביו, מונחת שמחה חידתית ובלתי מפוענחת. זו אינה עליזות ועליצות קלילה, אלא שמחה שאינה אלא התגברות על העצב, מאבק עם הייאוש והרחמים העצמיים, גילוי שבעצם המאבק הזה קיימת תנועה חסרת נימוקים וסיבות אל החיים. עצם העובדה שאני קיים ויכול להנכיח את קיומי השבור בצורות שונות מעוררת שמחה וחידושי תורה, ובפרט כאשר אני יודע שהדבר לא יהיה כן לעולמים.

הימים הללו, ימי פוסט-פורים, עשויים להיות לא רק ימי קריסה אחר הפסגה וההתפוגגות פורים, אלא דווקא ימים של התיישבות הדעת ומלאות ואף של יצירה שתבוא בעקבותיהם.